

**Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk
Gewest**

Bestuur Plaatselijke Besturen

**OMZETTING
VAN DE RICHTLIJN 2006/123/EG VAN 12 DECEMBER 2006
BETREFFENDE DIENSTEN OP DE INTERNE MARKT**

VADEMECUM

Dit vademecum is bedoeld als leidraad voor de Brusselse plaatselijke overheden die betrokken zijn bij de uitvoering van de Europese dienstenrichtlijn (hierna “de richtlijn”) en is grotendeels gebaseerd op het document dat opgesteld werd door het secretariaat van de Intergouvernementele Economische Conferentie – Interne Markt (FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie).

Het moet de omzetting van de richtlijn vergemakkelijken, zonder afbreuk te doen aan de bestaande bevoegdheden. Deze praktische gids heeft dus geen rechtskracht en vervangt in geen geval de rechtsaansprakelijkheid van elke betrokken overheidsinstantie.

De resultaatsverplichting van de omzetting spoort, vooral om redenen van administratieve vereenvoudiging, evenwel aan tot een coherente aanpak.

Het “Handbook on the Implementation of the Services Directive”, dat de Commissie heeft opgesteld en verspreid, verstrekt eveneens de informatie die nodig is voor de goede uitvoering van de richtlijn.

(Beschikbaar op het internet in alle officiële talen van de Europese Commissie:

http://ec.europa.eu/internal_market/services/services-dir/)

Contactpersoon – BPB/MBHG

Paul-Henri PHILIPS

02.800.32.77 – 0499.58.81.99 – fax : 02.800.38.00 – pphilips@mbhg.irisnet.be

Vooraf:

Deze versie van het vademecum is bestemd voor de plaatselijke besturen en biedt in feite een “te volgen methodologie” voor de screening van de gemeentelijke regelgevende teksten.

Bij deze procedure moet u stap voor stap vragen beantwoorden – zonder er over te slaan – om volledig na te gaan of de beschouwde juridische norm al dan niet aangepast moet worden aan de Europese richtlijn.

Op het eind van deze procedure:

- *moeten de plaatselijke juridische normen aangepast worden om ze in overeenstemming te brengen met de Richtlijn (uiterlijk tegen 28 december 2009) en*
- *moet een lijst opgesteld en meegedeeld worden van de teksten en normen die niet de Richtlijn aangepast moeten worden (tegen 31 december 2008).*

Tijdens heel die operatie moet u steeds nagaan of uw beslissing overeenstemt met de tekst van de Richtlijn.

FASE 1 : PRE-SCREENING VAN DE REGELGEVING

Begrippenkader

DABs

Diensten van algemeen belang (DABs) zijn **alle niet-economische activiteiten die door de overheidsinstanties van algemeen belang worden geacht en waarvoor ze een specifieke openbare dienstverplichting laten gelden**. Deze verplichtingen zijn bedoeld om de toegang voor iedereen tot een dienst van zekere kwaliteit tegen een betaalbare prijs te waarborgen (voorbeelden: sociale bescherming, gezondheidszorg, cultuur en onderwijs).

De DABs zijn **diensten die zonder economisch karakter worden aangeboden als onderdeel van een** typische overheidstaak. **De Europese Commissie en het Europese Hof verdelen ze in twee soorten activiteiten: die met een sterk sociaal karakter en die verbonden aan de uitoefening van het overheidsgezag.**

Alle andere diensten waaraan een algemeen belang kleeft, worden door de Commissie eigenlijk principieel als **diensten van algemeen economisch belang** beschouwd. Voorbeelden van DABs zijn: welzijnswerk, handhaving van de openbare orde, uitreiking van vergunningen, kwaliteitsbewaking van voedsel, controle van het luchtverkeer, overheidsprerogatieven betreffende het milieu, sociale en culturele aangelegenheden, onderwijs, ziekenhuiszorg, verstrekking van certificaten en documenten door overheidsdiensten, burgerlijke rechtspraak, strafrechtspraak, administratieve rechtspraak, fiscale rechtspraak, etc.

De DABs behoren tot de exclusieve bevoegdheid van de bevoegde nationale en regionale autoriteiten. Deze diensten zijn niet onderworpen aan de basisprincipes van de interne markt en **vallen NIET onder het toepassingsgebied van de richtlijn.**

Toepassingsgebied van de richtlijn

Vraag 1. Heeft de regelgeving betrekking op de toegang tot of de uitoefening van een economische activiteit die kan worden beschouwd als een dienst?

Nee: de desbetreffende regel valt niet onder de richtlijn => EINDE (vermeld en motiveer die keuze in de negatieve screeningtabel

Ja: GA NAAR VRAAG 2

Bij twijfel ALTIJD screenen.¹

Opmerking: Nationale regels die het vrije verkeer van goederen kunnen belemmeren, kunnen eveneens het vrije verkeer van diensten belemmeren en onder het regime van het vrije verkeer van diensten vallen.

---

¹ Indien twijfel ontstaat omtrent de vraag of een regelgeving al dan niet dient te worden gescreend, is het in deze eerste fase van de screening noodzakelijk de regelgeving toe te voegen aan het overzicht van regelgevingen, artikelen en activiteiten die onder de screening vallen. Bij de nadere inhoudelijke beoordeling in de tweede fase kan vervolgens blijken dat de regelgeving alsnog aan de screeningsverplichting onttrokken is. Indien echter tot een te beperkte selectie wordt gekomen, bestaat de kans dat niet aan de screeningsverplichtingen uit de richtlijn wordt voldaan en de operatie (gedeeltelijk) zal moeten worden herhaald.

Om te bepalen onder welke vrijheid deze regels vallen (en of deze regels moeten worden gescreend) wordt verwezen naar de door het Hof van Justitie gehanteerde *zwaartepunt-methode*. In situaties die zowel het verrichten van diensten als het leveren van goederen omvatten, zoekt het Hof dan naar het zogeheten “zwaartepunt” van de economische activiteit. Ligt het zwaartepunt bij de dienstverlening en is het vrije verkeer van goederen hieraan ondergeschikt, dan dient een zaak uitsluitend te worden onderzocht vanuit het oogpunt van het vrije verkeer van diensten. Omgekeerd, als het zwaartepunt bij het vrije verkeer van goederen ligt, hoeft de regelgeving die daarop toeziet niet gescreend te worden. Is er geen zwaartepunt aan te wijzen en blijkt uit de omstandigheden van de zaak dat een van de vrijheden niet volledig ondergeschikt is aan de andere, kan het voorkomen dat het Hof gelijktijdig beide vrijheden toetst (aan de uitzonderingsgronden).

Vraag 2. Valt de regelgeving onder het toepassingsgebied van de richtlijn: meer specifiek, betreft het een bepaling die is uitgezonderd op basis van artikel 2?

Ja: de desbetreffende regelgeving valt niet onder de screeningsverplichting van de dienstenrichtlijn => EINDE (vermeld en motiveer dit in de negatieve screeningtabel)

Nee: de desbetreffende regelgeving valt wel onder de screeningsverplichting van de dienstenrichtlijn => GA NAAR DE GRONDIGE SCREENING (FASE 2)

Selectie van de voor grondige screening relevante regelgeving

Het antwoord op de eerste twee vragen resulteert in een *positieve* en een *negatieve* lijst:

- Positieve lijst: regelgeving die is geselecteerd voor de volgende fase van de screening;
- Negatieve lijst: regelgeving die niet verder onderzocht moet worden in het kader van de richtlijn.

Nuttige tip: bij twijfel altijd screenen.

Opsomming van de individueel te screenen regelgeving

(Positieve lijst)

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

....

Opsomming van de regelgeving die niet gescreend moet worden

(Negatieve lijst)

1... ..

- Motivering:

- Voorziet deze regelgeving in formaliteiten die vallen onder het toepassingsgebied van hoofdstuk II (administratieve vereenvoudiging)?

Nee - Ja (indien ja, gelieve het formulier als bijlage 2 van hoofdstuk II in te vullen)

2... ..

- Motivering:

- Voorziet deze regelgeving in formaliteiten die vallen onder het toepassingsgebied van hoofdstuk II (administratieve vereenvoudiging)?

Nee - Ja (indien ja, gelieve het formulier als bijlage 2 van hoofdstuk II in te vullen)

3... ..

- Motivering:

- Voorziet deze regelgeving in formaliteiten die vallen onder het toepassingsgebied van hoofdstuk II (administratieve vereenvoudiging)?

Nee - Ja (indien ja, gelieve het formulier als bijlage 2 van hoofdstuk II in te vullen)

4.... ..

- .....

- .....

.....

FASE 2: GRONDIGE SCREENING

Inleiding

Het doel van de tweede fase van de screening, die betrekking heeft op de op basis van de pre-screening opgestelde positieve lijst, is tweeledig:

- de eerste fase verder voltooien door in elke regelgeving te onderzoeken welke bepalingen alsnog buiten de richtlijn vallen (onder andere vanwege andere richtlijnen (artikel 3), uitzonderingen, etc.);
- via de inhoudelijke screening van elke opgelijste wet- en regelgeving identificeren welke individuele bepalingen in strijd zijn met de bepalingen van de richtlijn.

Vraag 3 en volgende vragen vormen een beoordelingskader voor de impact van de richtlijn.

Identificatie

Voor alle regelgeving uit de positieve lijst dient een aparte grondige screening gedaan te worden aan de hand van het vademecum, eventueel op basis van de onderstaande fiche.

Identificatiegegevens	
<i>Overheid/departement</i>	
<i>Regelgeving</i>	
<i>Individuele bepaling</i>	
<i>Datum van screening</i>	
<i>Resultaat</i>	

Begrippenkader

Non-discriminatie

Een van de kernbeginselen van het gemeenschapsrecht, dat ook in de richtlijn op verschillende plaatsen terugkomt, is het non-discriminatiebeginsel. In de artikels 9, 15 en 16 van de richtlijn wordt naar dit beginsel verwezen. Uit die artikels kan worden afgeleid dat *de opgelegde eisen geen direct of indirect onderscheid mogen maken naar nationaliteit of, voor vennootschappen, de plaats van de statutaire zetel*. Dit betekent dat niet alleen discriminatie op grond van nationaliteit verboden is, maar ook elke vorm van indirecte discriminatie die in de praktijk tot dezelfde resultaten kan leiden als een directe vorm van discriminatie. De toegang tot of de uitoefening van een dienstenactiviteit in een lidstaat, als hoofd- of nevenactiviteit, mag niet afhankelijk worden gemaakt van de plaats van vestiging, de feitelijke of juridische verblijfplaats of de plaats waar de dienstenactiviteit voornamelijk wordt uitgeoefend. Ook mogen geen beperkingen worden opgelegd aan de vertegenwoordigings- of procesbevoegdheid van vennootschappen die

zijn opgericht in overeenstemming met de wetgeving van een andere lidstaat, waar zij hun hoofdvestiging hebben.

□ Noodzakelijk

In de zin van artikel 16 van de richtlijn is de definitie van dit begrip beperkend. Het staat slechts vier gronden toe waarmee de noodzakelijkheid kan worden onderbouwd:

1. openbare orde;
2. openbare veiligheid;
3. milieubescherming;
4. volksgezondheid.

In de artikels 9 en 15 van de richtlijn wordt een ruimere interpretatie gehanteerd, met name de dwingende reden van algemeen belang, een begrip dat door het Hof van Justitie is ontwikkeld om duidelijk te maken ten behoeve van welke belangen een lidstaat een inbreuk kan maken op de beginselen van de vrijheid van vestiging en het vrije verkeer van diensten, mits deze inbreuken noodzakelijk, proportioneel en non-discriminatoir zijn.

□ Evenredig

Ook het begrip evenredig wordt op twee verschillende manieren geïnterpreteerd in de richtlijn.

In de zin van de artikels 15 en 16 van de richtlijn: in deze artikels heeft het begrip een beperkte uitwerking, namelijk om te motiveren dat een maatregel evenredig is, moet worden aangetoond dat

- de gekozen maatregel perfect geschikt is om het beoogde doel te bereiken;
- er geen realistisch alternatief is voor de maatregel die het desbetreffende belang even goed beschermt en minder beperkend werkt voor de dienstverlener;
- het desbetreffende belang en de daarop gerichte maatregel in verhouding staan tot de inbreuk die het met zich meebrengt ten aanzien van de vrijheid van vestiging.

In de zin van artikel 9 van de richtlijn: artikel 9 geeft een verdere invulling van het begrip "evenredig". In lid 1, sub c wordt immers gesteld dat een controle achteraf in principe voldoende moet zijn om het beoogde doel te waarborgen. Het eisen van een vergunning is dus per definitie disproportioneel. Het is dus nodig om expliciet te motiveren waarom het doel niet met andere, minder beperkende maatregelen kan worden bereikt en waarom controle achteraf te laat zou komen om werkelijk doeltreffend te zijn.

□ “Bewijsmethode”

Om het noodzakelijke en evenredige karakter van de nationale regelgeving te bewijzen, wordt voorgesteld gebruik te maken van de **RIA-methodiek (Regulatory Impact Assessment)** die het Vlaams Gewest ontwikkelde. Bovendien zou de Commissie deze RIA-methodiek moeten voorstaan, aangezien zij van een soortgelijke methodiek voor de impactbeoordeling gebruik maakt, met name de “Impact Assessment”.

De RIA beoogt de beantwoording van een evaluatielijst met opeenvolgend te behandelen aandachtspunten:

Aanleiding – wat is het (maatschappelijke) probleem?

Doel – wat zijn de beoogde resultaten om dit probleem te verhelpen?

Opties – welke beleidsinstrumenten (dwingende regelgeving en de alternatieven ervoor) worden overwogen om dit probleem te verhelpen?

Resultaten – wat zijn de gevolgen voor elk van de opties?

Uitwerking, Uitvoering, Handhaving en Evaluatie – hoe wordt het gekozen beleidsinstrument concreet uitgewerkt, uitgevoerd, gehandhaafd en op termijn geëvalueerd?

Consultatie – welke belanghebbenden werden geraadpleegd, wat waren hun opmerkingen en in welke mate werd hier rekening mee gehouden?

In essentie wordt de *noodzakelijkheid* van de regelgeving in de RIA beschreven bij de behandeling van “aanleiding” en “doel”. Met andere woorden, waarom was het noodzakelijk om een regelgeving te ontwikkelen (op basis van de probleemstelling en van de beoogde resultaten)? Meer concreet dient te worden aangetoond dat het probleem voldoende ernstig is en dat de beoogde beleidsmaatregel/regelgeving (of het beoogde beleidseffect) duidelijk verband houdt met deze maatschappelijke problemen.

De *evenredigheid* komt dan weer aan bod in de hoofdstukken “opties” en “resultaten”. Op basis van deze kosten/baten-analyse van de verschillende opties kan immers onderzocht worden of en in welke mate het gekozen beleidsinstrument evenredig is, met andere woorden of de baten in verhouding staan tot de kosten. Ook belangrijk bij de behandeling van de evenredigheid is de Tafel van Elf, met name de vijf factoren van spontane naleving van de regelgeving en de zes factoren die een belangrijke rol spelen bij de handhaving ervan.

Hierbij dient men concreet te onderzoeken wat de daadwerkelijke impact is van de vergunningstelsels (artikel 9) en van de inhoudelijke vereisten van de wetgeving (artikels 15 en 16) op het vrije verkeer van diensten over de Europese landsgrenzen heen (het vrij aanbieden van diensten, vrije vestiging van dienstverleners). Hierbij zijn onder meer de volgende effecten belangrijk, met name op:

- de economische draagkracht van een dienstverlener (of de vraag in hoeverre het betrokken bedrijf de kosten die uit regelgeving voortvloeien, kan opvangen of het omzetverlies kan dragen doordat bepaalde diensten niet langer verkocht kunnen worden. Hiertoe berekenen we het weerstandsvermogen op basis van 2 indicatoren: rendement en solvabiliteit. Hoe hoger deze indicatoren, hoe meer weerstand of opvangvermogen er is bij kostenstijgingen);

- het internationale concurrentievermogen van een dienstverlener (of de vraag uit welke landen de dienstverlener de grootste concurrentie krijgt en welke kostenstructuur (onder meer als gevolg van regelgeving) er op deze concurrenten weegt);
- de werking van de dienstenmarkt (of de vraag of en in welke mate er een gelijke mededinging binnen de dienstenmarkt geldt – bijvoorbeeld specifieke voor- en nadelen voor de kleine of grote bedrijven).

Om deze effecten te onderzoeken, is het wel noodzakelijk op voorhand over de volgende basiselementen te beschikken:

- de omvang en de belangrijkste eigenschappen van de dienstensector in België en in de belangrijkste concurrerende landen;
- de kosten voor de naleving van regelgeving voor de dienstverlener (deze kosten zijn uitgesplitst in verschillende kostencategorieën, zoals belastingen, retributies en heffingen, kapitaallasten, personeelskosten, operationele kosten, overheadkosten, kosten voor grondstoffen en energie, dervingskosten, huisvestingskosten, ...).

Uiteindelijk moet kunnen worden aangetoond dat:

- het maatschappelijke probleem of het risico voor de volksgezondheid, het leefmilieu en dergelijke al dan niet ernstig genoeg is (vanwege de noodzakelijkheidstoets);
- de baten van de inhoudelijke vereisten of van het vergunningstelsel al dan niet in een verhouding staan tot of evenredig zijn met de hinder die zij veroorzaken voor het vrije dienstenverkeer (vanwege het evenredigheidsbeginsel).

Toepassingsgebied

Vraag 3. Betreft het een regelgeving die uitgezonderd is op basis van artikel 3?

Ja: de desbetreffende regelgeving valt niet onder de screeningsverplichting van de dienstenrichtlijn => EINDE (Motiveer evenwel uw antwoord!)

Nee: de desbetreffende regelgeving valt wel onder de screeningsverplichting van de dienstenrichtlijn => GA NAAR VRAAG 4

Let op: Wanneer de nationale omzettingwetgeving meer eisen stelt dan die van de richtlijn, kunnen deze extra eisen niet worden uitgezonderd op basis van artikel 3. Deze extra eisen moeten dus wel worden getoetst aan de dienstenrichtlijn. Ook in geval van minimumharmonisatie, waarbij de extra nationale eisen naar eigen inzicht van de lidstaat kunnen worden ingevuld, zijn die extra eisen wel aan de screeningsverplichtingen van de dienstenrichtlijn onderworpen. Nationale eisen die niet zijn geharmoniseerd, dienen dus in het kader van de screening te worden getoetst op hun verenigbaarheid met de vrijheid van vestiging en het vrije verkeer van diensten. Dit betekent dan ook dat de basis voor de harmonisatie van belang is. Immers, artikel 95 van het EG-Verdrag spreekt van een volledige harmonisatie, terwijl artikel 176 van het EG-Verdrag een minimumharmonisatie beoogt.

Tak 1 : Vrij verkeer van diensten (art. 16)

Toelichting: De richtlijn legt voor de lidstaten de verplichting op om het recht van de dienstverlener te respecteren om in een andere lidstaat diensten te verrichten. Lidstaten kunnen alleen vereisten invoeren inzake de toegang tot en de uitoefening van een dienstenactiviteit tegen buitenlandse dienstverleners indien die *non-discriminatoire*, *evenredig* en *noodzakelijk* zijn en gerechtvaardigd zijn op basis van 'redenen van openbare orde, openbare veiligheid, milieubescherming en volksgezondheid' (artikel 16, lid 1 en lid 3). Artikel 16, lid 2 bevat een limitatieve lijst met in beginsel verboden vereisten. Artikel 16, lid 3 kan echter ingeroepen worden om deze eisen te rechtvaardigen. De eisen moeten *non-discriminatoire*, *evenredig* en *noodzakelijk* zijn en gerechtvaardigd zijn op basis van redenen van openbare orde, openbare veiligheid, volksgezondheid en milieubescherming.

De analyse van het vrije verkeer van diensten begint bij artikel 17. Immers, wanneer de bepaling onder één van de uitzonderingen van artikel 17 valt, moet men de bepaling niet verder toetsen aan artikel 16. Het is dan evenwel nog nodig om de bepaling te toetsen aan de artikels 14, 15, 9 en 25 (oftewel vragen 8 tot 17).

Vraag 4. Heeft de regelgeving betrekking op een sector/wetgeving die is uitgezonderd van de richtlijn (artikel 16) op basis van artikel 17?

Ja: de bepaling valt niet onder de werkingssfeer van artikel 16 MAAR kan een risico opleveren ten aanzien van andere artikels van de richtlijn => GA NAAR VRAAG 8

Nee: artikel 16 is niet van toepassing => GA NAAR VRAAG 5

Uitzonderingen in artikel 17 van de richtlijn:

§1 *DAEBs: post, elektriciteit, diensten in de gasector, watervoorziening en -distributie, afvalwaterdiensten en afvalverwerking;*

§2 *richtlijn 96/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 1996 betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verrichten van diensten (cf. vraag 3);*

§3 *aangelegenheden die vallen onder richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens;*

§4 *aangelegenheden die vallen onder richtlijn 77/249/EEG van de Raad van 22 maart 1977 tot vergemakkelijking van de daadwerkelijke uitoefening door advocaten van het vrij verrichten van diensten;*

§5 *de gerechtelijke inning van schuldvorderingen;*

§6 *aangelegenheden die vallen onder titel II van richtlijn 2005/36/EG, alsmede eisen in de lidstaat waar de dienst wordt verricht, die een activiteit voorbehouden aan een bepaald beroep (cf. vraag 3);*

§7 *aangelegenheden die vallen onder verordening (EEG) nr. 1408/71 (cf. vraag 3);*

§8 *voor wat betreft administratieve formaliteiten inzake het vrije verkeer van personen en hun verblijfplaats, werden de aangelegenheden vastgesteld die vallen onder de bepalingen van richtlijn 2004/38/EG waarin de administratieve formaliteiten van de bevoegde instanties van de lidstaat waar de dienst wordt verricht waaraan de begunstigden moeten voldoen;*

§9 voor wat betreft onderdanen van derde landen die zich in het kader van een dienstverrichting naar een andere lidstaat begeven, is de mogelijkheid voor lidstaten van onderdanen van derde landen op wie de regeling inzake wederzijdse erkenning van artikel 21 van de Overeenkomst tot uitvoering van het op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen niet van toepassing, en moeten ze verplicht in het bezit zijn van een visum of een verblijfsvergunning, of de moeten ze zich bij of na hun binnenkomst in de lidstaat waar de dienst wordt verricht melden bij de bevoegde instanties;

§10 met betrekking tot de overbrenging van afvalstoffen, aangelegenheden die vallen onder verordening (EEG) nr. 259/93 van de Raad van 1 februari 1993 betreffende toezicht en controle op de overbrenging van afvalstoffen binnen, naar en uit de Europese Gemeenschap;

§11 auteursrechten, naburige rechten en rechten bedoeld in richtlijn 87/54/EEG van de Raad van 16 december 1986 betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderproducten en richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken en industriële-eigendomsrechten;

§12 handelingen waarvoor de wet de tussenkomst van een notaris voorschrijft;

§13 aangelegenheden die vallen onder richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006 betreffende de wettelijke accountantscontrole van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen van de Raad;

§14 de inschrijving van voertuigen die in een andere lidstaat zijn geleased;

§15 bepalingen betreffende contractuele en niet-contractuele verbintenissen, met inbegrip van de vorm van overeenkomsten, bepaald volgens de regels van het internationaal privaatrecht.

Indien de betreffende bepaling niet onder een uitzondering van artikel 17 valt, dient deze bepaling verder getoetst te worden aan artikel 16 (vraag 5).

Vraag 5. Valt de betreffende bepaling of eis onder één van de verboden eisen, zoals vermeld in artikel 16, lid 2 van de richtlijn?

Nee: Vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 7

Ja: maak een onderscheid tussen de verboden eisen

Sub b => GA NAAR VRAAG 5a

Sub f => GA NAAR VRAAG 5b

Andere gevallen => GA NAAR VRAAG 6

Toelichting: Het gaat in artikel 16, lid 2 van de richtlijn om een lijst met verboden vereisten die slechts in zeer uitzonderlijke gevallen toelaatbaar zijn, met name wanneer zij gerechtvaardigd zijn op grond van artikel 16, lid 1 jo. 3 van de richtlijn (ten aanzien van de toelaatbaarheid en de rechtvaardigingsgronden die hiervoor ingeroepen dienen te worden, zie vraag 6 & 7).

- Artikel 16, tweede lid:

- een verplichting voor de dienstverlener een vestiging op hun grondgebied te hebben;

- een verplichting voor de dienstverlener bij hun bevoegde instanties een vergunning te verkrijgen of zich in te schrijven in een register of bij een beroepsorde of -vereniging op

hun grondgebied, behalve wanneer deze richtlijn of een ander communautair instrument daarin voorziet (cf. vraag 5a);

- een verbod voor de dienstverlener op hun grondgebied een bepaalde vorm of soort infrastructuur, met inbegrip van een kantoor of kabinet, op te zetten om de betrokken diensten te verrichten;

- de toepassing van een specifieke contractuele regeling tussen de dienstverlener en de afnemer die het verrichten van diensten door zelfstandigen verhindert of beperkt;

- een verplichting voor de dienstverlener om specifiek voor de uitoefening van een dienstenactiviteit een door hun bevoegde instanties afgegeven identiteitsdocument te bezitten;

- eisen, andere dan die welke noodzakelijk zijn voor de gezondheid en veiligheid op het werk, die betrekking hebben op het gebruik van uitrusting en materiaal die een integrerend deel van de dienstverrichting vormen (cf. vraag 5b);

- beperkingen van het vrij verrichten van diensten zoals bedoeld in artikel 19.

- **Artikel 19:** verboden beperkingen voor de afnemers:

- een verplichting voor afnemers om bij hun bevoegde instanties een vergunning aan te vragen of een verklaring af te leggen;

- discriminerende beperkingen op het verkrijgen van financiële bijstand vanwege het feit dat de dienstverlener in een andere lidstaat is gevestigd of vanwege de plaats waar de dienst wordt verricht.

Vraag 5a. Wordt in deze vergunning of omschrijving voorzien door de richtlijn of door een ander communautair instrument?

Ja: motiveer om welk communautair instrument het gaat => EINDE

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 6

Toelichting: De desbetreffende vergunning of inschrijving wordt voorgeschreven door een communautair instrument dat de lidstaat expliciet machtigt een vergunning of inschrijving te eisen. In dat geval is artikel 16 niet van toepassing, op basis van artikel 3 van de richtlijn. Voor een definitie van het begrip vergunningstelsel verwijzen we naar artikel 4 van de richtlijn en de bespreking in punt 1.2.7.

Vraag 5b. Zijn de eisen aangaande het gebruik van uitrusting en materiaal noodzakelijk voor de gezondheid en veiligheid op het werk?

Ja: motiveer waarom de eisen van belang zijn voor de gezondheid en veiligheid op het werk => GA NAAR VRAAG 7

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 6

Toelichting: De considerans bij artikel 16, lid 2, sub f stelt dat ervoor gezorgd moet worden dat dienstverleners die naar een andere lidstaat reizen om er een dienst te verrichten de uitrusting die zij daarbij nodig hebben, kunnen meenemen. Meer bepaald moeten situaties worden voorkomen waarin de dienst bij gebrek aan uitrusting niet kan worden verricht of de dienstverleners extra kosten hebben, bijvoorbeeld omdat zij een andere dan hun gebruikelijke uitrusting moeten huren of kopen of hun gebruikelijke

werkwijze ingrijpend moeten aanpassen. Vallen niet onder het begrip uitrusting: fysieke voorwerpen die door de dienstverlener aan de klant worden geleverd of die als gevolg van de dienstenactiviteit deel worden van een fysiek voorwerp, zoals bouwmaterialen of reserveonderdelen, of die worden verbruikt of ter plaatse tijdens dienstverrichtingen worden achtergelaten, zoals brandstoffen, explosieven, vuurwerk, bestrijdingsmiddelen, vergif of geneesmiddelen.

Vraag 6. Is er sprake van een dermate zwaarwegende regel of uitzonderlijke situatie, dat er een uitzondering moet worden gemaakt op het verbod van artikel 16, lid 2?

Ja: motiveer => GA NAAR VRAAG 8

Nee: motiveer => GA NAAR VRAAG 8

Toelichting: Zoals de toelichting bij vraag 5 aangeeft, bevat de lijst in artikel 16, lid 2 van de richtlijn verboden eisen die slechts in zeer uitzonderlijke gevallen zijn toegestaan, namelijk wanneer ze gerechtvaardigd zijn op grond van artikel 16, lid 1 jo. 3.

Vraag 7. Is de vereiste in de zin van artikel 16, lid 1:

7a – non-discriminatoir?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 7b

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 7b

Vraag 7b – noodzakelijk?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 7c

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 7c

Vraag 7c – proportioneel?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 8

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 8

Toelichting: Indien de desbetreffende nationale bepaling geen enkele van de verboden vereisten van artikel 16, lid 2 bevat, dient u te toetsen of de nationale bepaling voldoet aan de eisen van artikel 16, lid 1 jo. lid 3. Dit houdt in dat de nationale bepaling aan de volgende beginselen moet voldoen:

- non-discriminatoir: de eisen maken geen direct of indirect onderscheid naar nationaliteit of, voor rechtspersonen, de lidstaat waar zij gevestigd zijn (vraag 7a);
- noodzakelijk: de eisen zijn gerechtvaardigd om redenen van openbare orde, openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van het milieu (vraag 7b);

Artikel 16, lid 1 jo. lid 3 van de richtlijn staat slechts vier gronden toe waarmee de noodzakelijkheid kan worden onderbouwd, namelijk openbare orde, openbare veiligheid, milieubescherming en volksgezondheid. Op andere gronden kan men zich niet beroepen in het kader van artikel 16. De uitzonderingsgrond 'openbare orde' omvat de bescherming tegen een duidelijke en ernstige inbreuk op een fundamenteel maatschappelijk belang, in het bijzonder kwesties met betrekking tot de menselijke

waardigheid, de bescherming van minderjarigen en kwetsbare volwassenen en dierenwelzijn.

- evenredig: de eisen zijn aangepast aan het bereiken van het beoogde doel en gaan niet verder dan wat nodig is om dat doel te bereiken (vraag 7c).

Artikel 16, lid 1 van de richtlijn bepaalt dat het vereiste alleen toelaatbaar is indien het geschikt is om het nagestreefde doel te bereiken en niet verder gaat dan wat nodig is om dat doel te bereiken. Indien de desbetreffende bepaling valt onder één van de verboden eisen van artikel 16, lid 2 dan geldt een zwaardere motiveringsplicht.

In het derde lid van artikel 16 wordt expliciet duidelijk gemaakt dat de lidstaat door artikel 16 niet belemmerd wordt in de mogelijkheden om, conform het gemeenschapsrecht, zijn voorschriften inzake arbeidsvoorwaarden toe te passen, waaronder die welke zijn neergelegd in collectieve arbeidsovereenkomsten. Lidstaten kunnen dus alleen eisen opleggen aan buitenlandse dienstverleners indien ze non-discriminatoir, evenredig en noodzakelijk zijn op basis van redenen van openbare orde, openbare veiligheid, milieubescherming en volksgezondheid (artikel 16, leden 1 en 3). Dit is zoals reeds eerder aangegeven een limitatieve lijst, anders dan in artikel 15 bijvoorbeeld. Indien een lidstaat een rechtvaardigingsgrond uit lid 3 wil invoeren, moet hij evenwel veel gedetailleerdere motivering geven.

Maak hierbij gebruik van de bewijsmethode zoals beschreven in [punt 2.2.3](#).

Tak 2: Vrijheid van vestiging

Verboden vereisten aangaande de vestiging (artikel 14)

Vraag 8. Bevat de bepaling een van de verboden eisen van artikel 14?

Ja: de bepaling moet worden gewijzigd => EINDE

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 9

Toelichting: Indien in de desbetreffende nationale bepaling eisen voorkomen die zijn opgenomen in artikel 14 van de richtlijn, dient de wet of regeling meteen op dit punt te worden aangepast of ingetrokken. Deze eisen zijn namelijk op grond van de jurisprudentie van het Hof van Justitie reeds verboden verklaard en in strijd met het gemeenschapsrecht. Er zijn geen uitzonderingen en de eisen kunnen op geen enkele wijze worden gerechtvaardigd. De lijst van artikel 14 van de richtlijn is limitatief.

Verboden eisen:

§1 discriminerende eisen die direct of indirect verband houden met de nationaliteit of, voor ondernemingen, met de plaats van de statutaire zetel, waaronder met name:

- a) nationaliteitseisen voor de dienstverlener, zijn personeel, de aandeelhouders of de leden van het toezichthoudend of het bestuursorgaan van de dienstverlener;
- b) de eis dat de dienstverlener, zijn personeel, de aandeelhouders of de leden van het toezichthoudend of het bestuursorgaan hun verblijfplaats hebben op hun grondgebied;

§2 een verbod op het hebben van een vestiging in meer dan één lidstaat of op inschrijving in registers of bij beroepsorden of -verenigingen in meer dan één lidstaat;

§3 beperkingen van de vrijheid van de dienstverlener om tussen een hoofd- of een nevenvestiging te kiezen, met name de verplichting dat de hoofdvestiging van de dienstverlener zich op hun grondgebied moet bevinden, of beperkingen van de vrijheid om voor vestiging als agentschap, bijkantoor of dochteronderneming te kiezen;

§4 wederkerigheidsvoorwaarden ten aanzien van de lidstaat waar de dienstverlener al een vestiging heeft, behalve in het geval dat dergelijke voorwaarden in een communautair instrument op energiegebied zijn vastgelegd;

§5 de toepassing per geval van economische criteria, waarbij de verlening van de vergunning afhankelijk wordt gesteld van het bewijs dat er een economische behoefte of marktvaart bestaat, van een beoordeling van de mogelijke of actuele economische gevolgen van de activiteit of van een beoordeling van de geschiktheid van de activiteit in relatie tot de door de bevoegde instantie vastgestelde doelen van economische planning; dit verbod heeft geen betrekking op planningseisen waarmee geen economische doelen worden nagestreefd, maar die voortkomen uit dwingende redenen van algemeen belang;

§6 de directe of indirecte betrokkenheid van concurrerende marktdeelnemers, ook binnen raadgevende organen, bij de verlening van vergunningen of bij andere besluiten van de bevoegde instanties, met uitzondering van beroepsorden en van beroepsverenigingen of andere organisaties die in de hoedanigheid van bevoegde instantie optreden; dit verbod heeft geen betrekking op de raadpleging van organisaties zoals kamers van koophandel of sociale partners over andere aangelegenheden dan individuele vergunningsaanvragen, noch op een raadpleging van het grote publiek;

§7 een verplichting tot het stellen van of deelnemen in een financiële waarborg of het afsluiten van een verzekering bij een op hun grondgebied gevestigde dienstverlener of instelling. Dit belet niet dat de lidstaten een verzekering of financiële garanties als zodanig kunnen verlangen, noch dat eisen inzake de deelname in een collectief waarborgfonds worden gesteld, bijvoorbeeld voor leden van een beroepsorde of -organisatie;

§8 een verplichting al gedurende een bepaalde periode ingeschreven te staan in de registers die op hun grondgebied worden bijgehouden of de activiteit al gedurende bepaalde tijd op hun grondgebied te hebben uitgeoefend.

Te beoordelen eisen aangaande de vestiging (artikel 15)

Vraag 9. Bevat de bepaling één van de aan evaluatie onderworpen eisen zoals vermeld in artikel 15, lid 2 van de richtlijn?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 10

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 12

Toelichting: Artikel 15, lid 2 van de richtlijn somt een aantal vereisten op die afhankelijk van het doel, de motivering en de mogelijkheid van alternatieven al dan niet gerechtvaardigd zijn krachtens de richtlijn en de jurisprudentie van het Hof van Justitie.

Naast verboden eisen geeft de richtlijn ook een limitatieve opsomming van eisen die krachtens artikel 15 aan een beoordeling zijn onderworpen. Indien in de desbetreffende nationale bepaling geen van deze beoordelingsverplichte eisen voorkomen, hoeft de nationale bepaling niet verder aan artikel 15 te worden getoetst. Indien daarentegen de desbetreffende nationale bepaling één van de beoordelingsverplichte eisen bevat, moet

worden aangetoond dat die eis aan de volgende drie voorwaarden voldoet, namelijk non-discriminatoir, noodzakelijk om een dwingende reden van algemeen belang en evenredig.

Te beoordelen eisen:

- a) kwantitatieve of territoriale beperkingen, met name in de vorm van beperkingen op basis van de bevolkingsomvang of een geografische minimumafstand tussen de dienstverleners;
- b) eisen die van de dienstverlener verlangen dat hij een bepaalde rechtsvorm heeft;
- c) eisen aangaande het aandeelhouderschap van een onderneming;
- d) eisen, niet zijnde eisen die betrekking hebben op aangelegenheden die vallen onder richtlijn 2005/36/EG of die in andere communautaire instrumenten zijn behandeld, die de toegang tot de betrokken dienstenactiviteit wegens de specifieke aard ervan voorbehouden aan bepaalde dienstverleners;
- e) een verbod om op het grondgebied van dezelfde staat meer dan één vestiging te hebben;
- f) eisen die een minimum aantal werknemers vaststellen;
- g) vaste minimum- en/of maximumtarieven waaraan de dienstverlener zich moet houden;
- h) een verplichting voor de dienstverlener om in combinatie met zijn dienst andere specifieke diensten te verrichten.

Vraag 10. Heeft deze aan evaluatie onderworpen vereiste betrekking op de regulering van de DAEBS (artikel 15, lid 4 van de richtlijn)?

Ja: EINDE

Neen: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 11a

Toelichting: Artikel 15, lid 4 van de richtlijn bepaalt dat het toetsingskader voor beoordelingsverplichte vereisten bij diensten van algemeen economisch belang alleen van toepassing is voor zover dit de vervulling en uitoefening van deze bijzondere taak niet belemmert. Deze regel moet in het licht van artikel 86, lid 2 van het EG-Verdrag en bijbehorende jurisprudentie worden geïnterpreteerd.

Vraag 11. Is de aan evaluatie onderworpen vereiste in de zin van artikel 15, lid 3 van de richtlijn:

Vraag 11a – non-discriminatoir?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 11b

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 11b

Vraag 11b - noodzakelijk vanwege een dwingende reden van algemeen (niet-)economisch belang?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 11c

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 11c

Vraag 11c - proportioneel?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 12

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 12

Toelichting:

- non-discriminatoir: de eisen maken geen direct of indirect onderscheid naar nationaliteit of, voor rechtspersonen, de lidstaat waar zij gevestigd zijn (vraag 11a);
- noodzakelijk om een dwingende reden van algemeen (niet-)economisch belang (vraag 11b);
- evenredig: de eisen zijn aangepast aan het bereiken van het beoogde doel en gaan niet verder dan wat nodig is om dat doel te bereiken (vraag 11c).

Branche 3 : Vergunningen ten aanzien van vestiging en dienstverrichting (artikel 9)

Vraag 12. Is er sprake van een vergunning in de zin van artikel 9?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 13

Nee: geen vergunning; vervolg de screening om te bepalen of artikel 25 van toepassing is => GA NAAR VRAAG 15

Toelichting: De vraag die zich hier stelt, is of de betreffende bepaling betrekking heeft op een vergunning. De richtlijn omschrijft het begrip “**vergunningstelsel**” als volgt: ‘elke procedure die voor een dienstverlener of afnemer de verplichting inhoudt bij een bevoegde instantie stappen te ondernemen ter verkrijging van een formele of stilzwijgende beslissing over de toegang tot of de uitoefening van een dienstenactiviteit’ (artikel 4 van de richtlijn). De considerans bij de richtlijn geeft verder nog aan dat ‘het begrip vergunningstelsel onder meer dient te duiden op de administratieve procedures

voor de verlening van vergunningen, licenties, erkenningen of concessies, en ook op de verplichting zich voor de uitoefening van de activiteit in te schrijven als beroepsbeoefenaar, zich te laten opnemen in een register, op een rol of in een databank, officieel benoemd te zijn door een instantie of een beroepskaart aan te vragen.'.

Hieronder vallen ook verklaringen van geen bezwaar, certificeringsverplichtingen, concessies, erkenningen, licenties, een verplichting om zich in te schrijven in een register of rol voordat de dienst legaal mag worden uitgeoefend.

Vraag 13. Betreft de bepaling een vergunning die is geharmoniseerd krachtens een ander communautair instrument?

Ja: EINDE (motivering vereist)

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 14a

Toelichting: Als er sprake is van een vergunning, dient nagegaan te worden of de vergunning geharmoniseerd is krachtens een ander communautair instrument. **Dit betekent niet dat niet** verder getoetst moet worden wanneer de vergunning wordt voorgeschreven door een communautair besluit of wanneer het communautaire besluit de lidstaat expliciet machtigt om een vergunning te eisen. Ook wanneer u een communautair besluit alleen effectief kan implementeren door middel van een vergunning, hoeft u niet verder te toetsen. In alle andere gevallen dient u de desbetreffende nationale vergunningseis wel inhoudelijk te toetsen.

Vraag 14. Is het vergunningstelsel:

Vraag 14a – non-discriminatoir?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 14b

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 14b

Vraag 14b - noodzakelijk vanwege een dwingende reden van algemeen (niet-)economisch belang?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 14c

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 14c

Vraag 14c - proportioneel?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 15

Nee: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 15

Toelichting:

Artikel 9, lid 1 van de richtlijn bepaalt dat vergunningstelsels die betrekking hebben op de uitoefening van dienstenactiviteiten in principe verboden zijn tenzij aan de volgende criteria voldaan is:

- **Non-discriminatoir:** de eisen maken geen direct of indirect onderscheid naar nationaliteit of, voor rechtspersonen, de lidstaat waar zij gevestigd zijn (vraag 14a).

Hierbij moet niet alleen gedacht worden aan discriminatie op grond van nationaliteit maar ook aan indirecte discriminatie, die de dienstverlener uit een andere lidstaat in een minder gunstige positie brengt dan de dienstverlener van eigen bodem.

- **Noodzakelijk:** de eisen zijn gerechtvaardigd vanwege een dwingende reden van algemeen belang (vraag 14b).

Het begrip “dwingende reden van algemeen belang” is vooral door het Hof van Justitie verduidelijkt, dat hieronder onder meer verstaat: bescherming van de openbare zedelijkheid, bescherming van het milieu, eerlijke handelspraktijken, etc.² Per bepaling zal er afzonderlijk gemotiveerd moeten worden waarom en op basis van welke dwingende reden van algemeen (niet-)economisch belang er sprake is van noodzakelijkheid.

- **Evenredig:** het nagestreefde doel kan niet door een minder beperkende maatregel worden bereikt, met name omdat een controle achteraf te laat zou komen om werkelijk doeltreffend te zijn (vraag 14c).

Artikel 9, lid 1, sub c van de richtlijn eist dat het vergunningstelsel moet toelaten om het nagestreefde doel te bereiken, dat het niet verder gaat dan nodig is om dat doel te bereiken en dat het doel niet met andere, minder beperkende maatregelen kan worden bereikt – met name omdat een controle achteraf te laat zou komen om werkelijk

---

² Zie hiervoor ook artikel 4 van de richtlijn en de considerans hierbij.

doeltreffend te zijn en gelet op de gevaren en risico's die zonder controle vooraf zouden bestaan.

Maak hierbij gebruik van de "bewijsmethode", zoals hierboven beschreven in **punt 1.2.7**.

Let op: De noodzakelijkheidseis is dezelfde als die in artikel 15 en dus ruimer dan die in artikel 16. De evenredigheidseis daarentegen is in artikel 9 meer ingevuld dan in de artikels 16 en 15 van de richtlijn. Artikel 9, lid 1, sub c van de richtlijn geeft expliciet aan dat het nodig is om te motiveren waarom het doel niet met andere, minder beperkende maatregelen kan worden bereikt en waarom controle achteraf te laat zou komen om werkelijk doeltreffend te zijn.

Immers, vergunningstelsels zijn in essentie de meest verregaande vorm van dwingende regelgeving. Het vrij handelen of ondernemen wordt immers niet enkel verboden tot de vergunning er is, maar wordt ook afhankelijk gesteld van het vervullen van voorafgaande eisen en standaarden (de vergunningsvoorwaarden). Men dient dus de kosten van deze "zwaarste" vorm van dwang in kaart te brengen en vervolgens te verantwoorden, bijvoorbeeld

- het welvaartsverlies door een verminderde economische efficiëntie (of in economische termen de "dead weight losses");
- het verlies aan economische groei, innovatie en creativiteit door de inperking van de vrije keuzemogelijkheden).

Tak 4 : Multidisciplinaire activiteiten (artikel 25)

Vraag 15. Beperkt de bepaling multidisciplinaire activiteiten op één van de manieren beschreven in artikel 25?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 16

Nee: EINDE

Toelichting: Artikel 25 schrijft voor dat de lidstaten erop toezien dat op de dienstverleners geen eisen van toepassing zijn, die hen verplichten uitsluitend een bepaalde specifieke activiteit uit te oefenen of die het gezamenlijk of in partnerschap uitoefenen van verschillende activiteiten beperken.

Vraag 16. Is de beperking van toepassing op de dienstverleners zoals vermeld in artikel 25, lid 1, sub a) of b)?

Ja: vervolg de screening => GA NAAR VRAAG 17

Nee: EINDE

Toelichting: Op het verbod in artikel 25 bestaan echter uitzonderingen. Dergelijke eisen kunnen immers wel opgelegd worden aan de volgende categorieën van dienstverleners:

- beoefenaars van gereguleerde beroepen, voor zover dergelijke eisen gerechtvaardigd zijn om naleving van de beroeps- en gedragsregels, die naar gelang van de specifieke kenmerken van elk beroep verschillen, te waarborgen, en voor zover zij nodig zijn om hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid te waarborgen;
- dienstverleners wier diensten bestaan uit certificering, accreditatie, technische controle, tests of proeven, voor zover dergelijke eisen gerechtvaardigd zijn om hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid te waarborgen.

Om te beoordelen of een beperking van multidisciplinaire activiteiten is toegestaan, vindt dus ook een noodzakelijkheidstoets plaats, namelijk of de belemmering noodzakelijk is om de onafhankelijkheid en onpartijdigheid te waarborgen (vraag 17).

17. Is de beperking gerechtvaardigd omdat ze noodzakelijk is om de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de categorieën van dienstverleners in sub a) en sub b) te waarborgen?

Ja: EINDE

Nee: EINDE

Toelichting: Ten aanzien van de dienstverleners wier activiteiten onder sub a) en sub b) zijn toegestaan, moeten de lidstaten erop toezien dat belangenconflicten en onverenigbaarheden tussen bepaalde activiteiten worden voorkomen, dat de vereiste onpartijdigheid en onafhankelijkheid gewaarborgd is en dat de ethische vereisten voor de verschillende activiteiten onderling verenigbaar zijn (vb. beroepsgeheim).

FASE 3: OVERZICHT VAN DE BEPALINGEN DIE IN STRIJD ZIJN MET DE RICHTLIJN

Geef in een tabel een overzicht van de regelgeving die gewijzigd, opgeheven, vervangen, ... dient te worden.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
...	

Dit vademecum werd opgesteld op basis van de documenten verstrekt door de Intergouvernementele Economische Conferentie (IEC) en de Europese Commissie.

Het vormt een voortzetting van de twee bijeenkomsten van het Forum van de gemeentelijke beleidsvoerders georganiseerd door de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, op 22 februari en 19 maart 2008, in samenwerking met DEXIA.